

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پایان نامه کارشناسی ارشد
رشته حقوق جزا و جرم‌شناسی

عنوان
بررسی فقهی - حقوقی جایگاه زن در نظام کیفری ایران
با نگاهی به اسناد بین‌المللی

استاد راهنما:
آقای حسام قیابچی

استاد مشاور:
دکتر عبدالرضا جوان جعفری

نگارنده:
مهلا کشمیری

زمستان ۱۳۹۳

به نام خدا

دانشگاه فردوسی مشهد

پردیس بین الملل

تاریخ:

شماره:

پوست:

صورتجلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد

جلسه دفاع از پایان نامه خانم مهلا کشمیری دانشجوی دوره کارشناسی ارشد رشته حقوق جزا و جرم شناسی با شماره دانشجویی ۹۱۶۳۸۱۲۲۸۱ در ساعت ۱۰ روز سه شنبه مورخ ۹۳/۱۲/۱۲ در محل ساختمان شماره ۱ پردیس بین الملل دانشگاه با حضور امضاکنندگان ذیل تشکیل گردید.

پس از بررسی های لازم، هیات داوران پایان نامه نامبرده را با نمره به عدد چهارده به حروف ۱۷ و با درجه خوب مورد تأیید قرار داد.

عنوان پایان نامه: بررسی فقهی حقوقی جایگاه زن در نظام کیفری ایران با نگاهی به اسناد بین المللی

اعضاء هیات داوران:

ردیف	نام و نام خانوادگی	سمت	مرتبه علمی	امضاء
۱	آقای حسام قهانچی	استاد راهنما		
۲	دکتر عبدالرضا جوان جعفری	استاد مشاور		
۳	دکتر سید امیر سیدزاده ثانی	استاد داور	دکتریار	
۴	دکتر سید حسین حسینی	استاد داور و نماینده آموزش پردیس بین الملل		

پردیس بین الملل

تعهدنامه

اینجانب مهلا کشمیری دانشجوی دوره کارشناسی ارشد رشته حقوق جزا و جرم‌شناسی پردیس بین‌الملل دانشگاه فردوسی مشهد نویسنده پایان‌نامه «بررسی فقهی-حقوقی جایگاه زن در نظام کیفری ایران با نگاهی به اسناد بین‌المللی»، تحت راهنمایی جناب آقای حسام قیانچی متعهد می‌شوم:

- تحقیقات در این پایان‌نامه توسط اینجانب انجام شده و از صحت و اصالت برخوردار است.
- در استفاده از نتایج پژوهش‌های محققان دیگر به مرجع مورد استفاده استناد شده است.
- مطالب مندرج در پایان‌نامه تاکنون توسط خود و یا فرد دیگری برای دریافت هیچ نوع مدرک یا امتیازی در هیچ جا ارائه نشده است.
- کلیه حقوق معنوی این اثر متعلق به دانشگاه فردوسی مشهد می‌باشد و مقالات مستخرج با نام "دانشگاه فردوسی مشهد - پردیس بین‌الملل" و یا "Ferdowsi University of Mashhad-International Campus" به چاپ خواهد رسید.
- حقوق معنوی تمام افرادی که در دست آمدن نتایج اصلی پایان‌نامه تاثیرگذار بوده‌اند در مقالات مستخرج از رساله رعایت شده است.
- در کلیه مراحل انجام این پایان‌نامه، در مواردی که از موجود زنده (یا بافت‌های آنها) استفاده شده است ضوابط و اصول اخلاقی رعایت شده است.
- در کلیه مراحل انجام این پایان‌نامه، در مواردی که به حوزه اطلاعات شخصی افراد دسترسی یافته یا استفاده شده است، اصل رازداری، ضوابط و اصول اخلاق انسانی رعایت شده است.

تاریخ

امضای دانشجو

مالکیت نتایج و حق نشر

- کلیه حقوق معنوی این اثر و محصولات آن (مقالات مستخرج، کتاب، برنامه‌های رایانه‌ای، نرم‌افزارها و تجهیزات ساخته شده) متعلق به دانشگاه فردوسی مشهد می‌باشد. این مطلب باید به نحو مقتضی در تولیدات علمی مربوطه ذکر شود.
- استفاده از اطلاعات و نتایج موجود در پایان‌نامه بدون ذکر مرجع مجاز نمی‌باشد.

تقدیم به

پدرم؛ سایه مدام

ومادرم؛ مهر تمام

من لم یسکر المخلوق، لم یسکر الخالق

تختین پاس و ستایش از آن خداوندی است که بنده کوچکش را در دیای بیکران اندیشه، قطره ای ساخت تا وسعت آن را از دریچه اندیشه های ناب آموزگارانی بزرگ به تماشا نشیند. لذا، اکنون که در سایه سار بنده نوازی هایش، پایان نامه حاضر به انجام رسیده است، بر خود لازم می دانم تا مراتب پاس را از بزرگواری به جا آورم که اگر دست یاریکشان نبود، هرگز این نوشتار به سر منزل مقصود، نمون نمی گردید. ابتدا از استاد کرامت دارم جناب آقای حسام قیامچی که زحمت راهنمایی این اثر را بر عهده داشته و در طی این مسیر از بیچ مساعدتی دینغ نورزیند، کمال پاس را دارم.

از استاد عالی قدرم جناب آقای دکتر جوان جعفری نیز که زحمت مشاوره این پایان نامه را متحمل شدند و همچنین اساتید محترم داور جناب آقایان دکتر حسینی و دکتر سیدزاده که رنج و زحمت داوری و ارزیابی این نوشتار ناخیز به لحاظ علمی را متواضعانه بردوش کشیدند، صمیمانه تشکر می کنم. پاس آخر را به مهربان ترین بهرامان زندگیم، پدر و مادر عزیزم تقدیم می کنم که حضورشان در فضای زندگیم، مصداق بی ریای سخاوت بوده و هست.

تا چه پیش آید و چه در نظر آید

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

۱.....	چکیده
۳.....	مقدمه
۳.....	الف- بیان مسئله
۴.....	ب- اهمیت و ضرورت تحقیق
۴.....	ج- ادبیات و سوابق تحقیق
۶.....	د- اهداف تحقیق
۶.....	ه- سؤال‌های تحقیق
۶.....	و- فرضیه‌های تحقیق
۷.....	ز- روش انجام تحقیق
۷.....	سازمان تحقیق (ترسیم پلان)

فصل نخست- رویکرد حقوق کیفری به زن به مثابه مرتکب و عامل اثبات جرم

۹.....	مبحث نخست- نقش سن و تعیین مسئولیت کیفری دختران
۹.....	گفتار نخست- مفهوم سن بلوغ در آموزه‌های حقوق کیفری و فقهی
۱۰.....	گفتار دوم- انتقادات وارده در خصوص سن مسئولیت کیفری دختران
۱۷.....	مبحث دوم- دفاع مشروع زنان
۱۷.....	گفتار نخست- رویکرد منفی قوانین کیفری
۱۹.....	گفتار دوم- دیدگاه مثبت قوانین کیفری
۲۰.....	مبحث سوم- قتل فرزند توسط مادر
۲۰.....	گفتار نخست- تبیین گستره اعمال مقررات خاص ناظر بر فرزند کشی
۲۱.....	گفتار دوم- توجیحات ناظر بر تطبیق مقررات راجع به فرزندکشی بر مادر و نقد آن

- مبحث چهارم- قتل زن در فراش ناشی از جرم زنا ۲۳
- گفتار نخست- دیرینه تقنینی ۲۴
- گفتار دوم- مستندات فقهی ۲۶
- بند نخست- آموزه‌های فقهی ۲۶
- بند دوم- آموزه‌های روایی ۲۷
- گفتار سوم- مبانی رجحان مرد بر زن در معافیت از مجازات ۲۷
- بند نخست- حق بر اعمال حد ۲۷
- بند دوم- دفاع مشروع ۲۷
- مبحث پنجم- سقط جنین ۲۸
- گفتار نخست- نقش زن در تحقق اشکال مختلف سقط جنین ۲۹
- بند نخست- سقط جنین ناشی از اذیت و آزار آستن ۲۹
- بند دوم- اسقاط عمدی سقط جنین ۳۰
- بند سوم- سقط جنین در نتیجه جرایم و تخلفات راهنمایی و رانندگی ۳۰
- گفتار دوم- دیدگاه حمایتی نسبت به سقط جنین ناشی از ضرورت ۳۱
- گفتار سوم- جایگاه زن در اسناد بین‌المللی ناظر بر سقط جنین ۳۳
- مبحث ششم- زنای زن محصنه با نابالغ ۳۵
- گفتار نخست- تبیین نقش سن در تحقق بزه‌دیدگی و جایگاه زن در این زمینه ۳۵
- گفتار دوم- دیدگاه قوانین کیفری در رابطه با زنای محصنه با نابالغ ۳۶
- مبحث هفتم- اکراه به زنا از ناحیه زن ۳۸
- گفتار نخست- امکان یا عدم اکراه به زنا از سوی زن در قوانین کیفری ۳۸
- گفتار دوم- ارزیابی امکان یا عدم امکان اکراه به زنا از سوی زن ۳۹
- مبحث هشتم- تفاوت ناشی از جنسیت در معافیت از برخی کیفرها ۴۰
- گفتار نخست- رویکرد قوانین کیفری به موضوع نوع مجازات بر حسب جنسیت ۴۰
- گفتار دوم- ارزیابی امکان یا عدم امکات تفاوت در مجازات بر حسب جنسیت ۴۱
- مبحث نهم- زن در نظام ادله کیفری ۴۲

- گفتار نخست- شهادت زنان ۴۲
- بند نخست- نصاب شهادت ۴۲
- بند دوم- فلسفه تمایز ۴۳
- ۱- تحذیر کنکاش در فلسفه احکام ۴۳
- ۲- فارغ بودن زن نسبت به مسائل مالی و اجتماعی ۴۴
- گفتار دوم- قسامه ۴۴

فصل دوم- رویکرد حقوق کیفری به زن به مثابه بزهدیده جرم

- مبحث نخست- نقش جنسیت در اعمال مجازات قصاص ۴۷
- گفتار نخست- قصاص زن در نتیجه ارتکاب بزه قتل ۴۷
- بند نخست- تبعیض در مجازات و نقدهای وارد بر آن ۴۸
- بند دوم- دلایل شرعی و فقهی ناظر بر تفاوت مجازات ۴۸
- ۱- ادله قرآنی ۴۸
- ۲- ادله موجود در سنت ۴۹
- ۳- ادله اجماعی ۵۰
- گفتار دوم- قطع عضو و جرح ۵۴
- بند نخست- انتقادات وارد بر عدم تساوی جنسیتی در قصاص عضو و جراحات ۵۴
- بند دوم- ادله شرعی و فقهی ناظر بر تفاوت مجازات قصاص ۵۵
- ۱- ادله اجماعی ۵۵
- ۲- ادله روایی ۵۶
- مبحث دوم- موقعیت جنسیتی زنان در مقررات کیفری ناظر بر دیه ۵۷
- گفتار نخست- ماهیت حقوقی دیه ۵۷
- گفتار دوم- نقدهای وارد بر نصف بودن دیه زنان ۵۸
- بند نخست- تفوق مرد نسبت به زن ۵۹
- بند دوم- موقعیت بالای اقتصادی مرد ۵۹

- بند سوم- مازاد و فاضل ديه در قتل دو زن توسط يك مرد ۶۱
- ۱- ادله طرفداران قصاص بدون رد فاضل ۶۲
- ۲- ادله استنادی قصاص با رد فاضل ۶۳
- گفتار سوم- جایگاه احكام ناظر بر قصاص و ديه زنان در اسناد بين‌المللی ۶۵
- مبحث سوم- جایگاه زنان در جرایم بر ضد حقوق و تکالیف خانوادگی ۶۹
- گفتار نخست- نظام حقوق کیفری داخلی ۶۹
- بند نخست - ترک انفاق ۶۹
- بند دوم - انکار زوجیت ۷۳
- بند سوم - ازدواج قبل از بلوغ ۷۴
- بند چهارم- اجبار در ازدواج ۷۶
- بند پنجم: ازدواج ناشی از خدعه و اغوای زن ۷۷
- گفتار دوم- اسناد بين‌المللی ۷۸
- بند نخست- اسناد بين المللی ناظر بر منع ازدواج اجباری ۷۸
- بند دوم- قرارداد تکمیلی منع بردگی ۱۹۵۶ ۷۹
- بند سوم- کنوانسیون رضایت در ازدواج ۱۹۶۲ ۸۰
- بند چهارم- قطعنامه با موضوع حداقل سن ازدواج و ثبت آن ۱۹۶۵ ۸۱
- بند پنجم- سایر اسناد بين المللی ۸۲
- ۱- کنوانسیون رفع تبعیض از زنان ۱۹۷۹ ۸۲
- ۲ - کنفرانس پکن ۱۹۹۵ ۸۲
- ۳- اساسنامه دیوان کیفری بین المللی ۸۳
- نتیجه و پیشنهاد ۸۴
- فهرست منابع** ۸۶
- کتاب ۸۶
- به زبان فارسی ۸۶

۸۷ به زبان عربی
۸۸ مقالات
۸۹ تقریرات
۸۹ پایان نامه

چکیده پایان نامه / رساله

نام و نام خانوادگی دانشجو: مهلا کشمیری	شماره دانشجویی: ۹۱۶۳۸۱۲۲۸۱
استاد راهنمای اول: حسام قبانچی	استاد راهنمای دوم:
استاد مشاور اول: دکتر عبدالرضا جوان جعفری	استاد مشاور دوم:
گروه آموزشی: حقوق	رشته تحصیلی: حقوق
گرایش: جزا و جرم شناسی	تاریخ دفاع: ۱۳۹۳/۱۲/۱۲
تعداد صفحات پایان نامه: ۹۰	درجه ارزشیابی رساله / پایان نامه: خوب

عنوان رساله / پایان نامه: بررسی فقهی و حقوقی جایگاه زن در نظام کیفری ایران با نگاهی به اسناد بین‌المللی

کلمات کلیدی: زن، حقوق کیفری، قصاص، دیه، شهادت، قسامه، سقط جنین، ترک انفاق، سن مسئولیت کیفری، زنا، قتل

چکیده

جنسیت، در طول تطور قانونگذاری چه در عرصه حقوق داخلی و چه در پهنه بین‌المللی، از دیرباز نقش و عامل تعیین‌کننده‌ای در تعیین احکام و مقررات متفاوت و متمایز میان مردان و زنان بوده است. در این میان، حقوق کیفری، در بعد داخلی با اتکای به دیرینه فقهی خود، این تفاوت را به نحو روشن‌تری نمایان ساخته است. از دیگر سو، بیش از چند دهه، نظام حقوق جزای بین‌الملل، با شعار و پرچم‌داری حمایت از حقوق بشر، از طریق تصویب اسناد قانونی تعهدآور، قدم در راه تعدیل و ایجاد توازن میان تمایزات مذکور برداشته است. با این حال، باید گفت که بی‌تردید و با توجه به این اصل که «ما حکم به العقل، حکم به الشرع و ما حکم به الشرع، حکم به العقل»، این امر تا آنجا که دارای پشتوانه فقهی است، فلسفه و حکمت خاصی را در عقبه خود دارد. هر چند، گاه قانونگذار ایرانی در این زمینه به طور سهوی، از مسیر اصلی دور مانده و شائبه ایجاد تبعیض میان زن و مرد در تعیین احکام کیفری را ایجاد نموده است. در حقیقت، می‌توان گفت؛ به نظر می‌رسد قوانین و مقررات کیفری در مواجهه با نقش و جایگاه زنان، در گذر زمان تعدیل یافته و گرایش حقوق کیفری نوین به تبعیت از آموزه‌های حقوق کیفری بین‌المللی و فتاوی ناظر بر دیدگاه‌های فقهی جدید، حمایت بیشتر از زنان را در موضوعاتی نظیر سن مسئولیت کیفری، قتل در فراس، دفاع مشروع زنان و جرایم بر ضد تکالیف خانوادگی مدنظر قرار داده است. با این حال، در این زمینه همچنان که بیان شد، برخی از موارد نظیر قصاص، شهادت و اکراه در زنا با توجه به پشتوانه فقهی و عدم وجود دیدگاه فقهی نوین درباره آن‌ها، همچنان به قوت خویش باقی است. هدف از تحقیق حاضر، تحلیل قوانین و مقررات کیفری

در خصوص نقش زنان به عنوان مجرم یا مجنی علیه یا عامل اثبات کننده جرم است و از این حیث، بدیهی است تنها قواعد خاص زنان مورد توجه قرار گرفته است. روش تحقیق در رساله حاضر، روش کتابخانه ای بوده و مطالب تحقیق به دو فصل مجزا تقسیم شده است. در فصل نخست، جایگاه زنان به عنوان نقشی فعالانه از جمله نقش وی در ادله اثبات دعوا و از سوی دیگر به مثابه مرتکب جرم در نظام حقوق کیفری با نظری در فقه بررسی شده و در ذیل آن، به مواردی نظیر سن مسئولیت کیفری زنان، قتل فرزند توسط مادر، سقط جنین و زنا با نابالغ پرداخته شده است. در فصل دوم نیز، نقش و جایگاه زنان در نظام حقوقی کیفری ایران به مثابه نقشی انفعالی و از سوی دیگر به مثابه بزه دیده جرم، با اتکای به آرای فقهی به بحث کشیده شده و مواردی نظیر دیه و قصاص زن اعم از نفس و عضو و برخی جرایم خانوادگی نظیر ترک انفاق و انکار زوجیت، بیان شده است. در حقیقت، در این نوشتار، تلاش نگارنده بر آن است تا ضمن بررسی مصادیق مهم این تفاوت قانونگذاری و احکام نامتشابه، تا آنجا که امکان دارد به بررسی فلسفه و حکمت این تمایز همت گمارد.

امضا استاد راهنما

مقدمه

الف- بیان مسئله

بی‌هیچ‌گونه تردیدی باید گفت؛ نقش جنسیت در آموزه‌های حقوقی کیفری - که شاکله آن از خاستگاه فقهی برخوردار است- از دیرباز تا کنون، محل مناقشه و توجه دست‌اندرکاران امر تقنین و مفسران آن بوده است. در حقیقت، می‌توان گفت که قانونگذار در تبیین و پیش‌بینی مقررات کیفری با التزام به مبانی فقهی، گاه به دلیل تبعیت صرف از آنچه که در شرع مقدس وارد شده است و گاه در نتیجه اهمال و بی‌دقتی و به تعبیری صحیح‌تر، عدم توجه به مقتضیات و اوضاع و احوال کنونی، مقرراتی را وضع نموده است که گاه شائبه تفاوت و تبعیض را در ذهن را از جهت قانونگذاری به لحاظ نوع جنسیت، ایجاد می‌نماید.

در بعد موضوع آنچه که قانونگذار به صورت تبعیت صرف از شرع در پیش‌بینی مقررات کیفری متفاوت راجع به زن و مرد نیز لحاظ نموده، توجه به دو موضوع اساسی، حایز اهمیت است. نخست آنکه برخی از نصوص قانونی منبعث از فقه به دلیل وجود فلسفه و احکامی که در عقبه هر موضوع شرعی نهفته است، به رغم وجود برخی انتقادات، باید به صورت بکر و دست نخورده باقی بماند که در این زمینه می‌توان به قتل در فراس به عنوان نمونه بذل عنایت نمود. اما از دیگر سو، پاره‌ای از احکام الهی، با توجه به مقتضیات روز، از این قابلیت برخوردار است تا بر حسب اوضاع و احوال تا حدودی تعدیل گردد. مانند آنچه که امروزه در خصوص دیه و تفاوت-های ناشی از آن و همچنین ضرورت تساوی زن و مرد در خصوص احکام آن، میان فقها و حقوقدانان مطرح است. از سوی دیگر، حسب مقررات قانونی، برخی اسناد بین‌المللی نیز که ایران به آن‌ها پیوسته و یا در حال الحاق به آن‌هاست، ضرورت منع برخی تبعیض‌ها را نسبت به زنان در مقابل مردان تا آنجا که مخالف بین شرع نباشد، تبیین نموده است.

در این پژوهش، تلاش نگارنده بر آن است تا بررسی قوانین و مقررات کیفری چه قبل و چه بعد از انقلاب به ویژه با تطبیق مقررات قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲، با نگاهی به اسناد بین‌المللی، ضمن شناسایی تفاوت‌های حکمی میان زن و مرد، به تبیین تبعیض‌آمیز بودن یا نبودن آن‌ها و همچنین فلسفه پیش-بینی هر یک از احکام موصوف پردازد.

ب- اهمیت و ضرورت تحقیق

نظر به جمعیت قابل توجه زنان جامعه، پیدایش جنبش‌های گسترده حقوق زنان در خارج و داخل کشور و ناهماهنگ بودن برخی قواعد حقوق کیفری کشورمان با ارزش‌های حاکم در برخی سازمان‌های بین‌المللی و گروه قابل توجهی از مردم جامعه، بررسی موضوع بسیار ضروری به نظر می‌رسد.

ج- ادبیات و سوابق تحقیق

در این زمینه، آثار مختلفی اعم از کتاب، مقاله و پایان‌نامه کارشناسی ارشد و رساله دکتری به رشته تحریر درآمده که ذیلاً به برخی از این موارد اشاره می‌گردد،

۱. بخشی کشتلی، محسن (۱۳۹۲)، نقش سن در تعیین کیفر، مجله حقوقی میزان، شماره ۳، تهران.

نگارنده در این مقاله، به نحو تفصیلی و با مطالعه تطبیقی در مقررات کیفری ایران و فقه امامیه، به بررسی نقش سن در مسئولیت کیفری پرداخته که از این حیث، به عنوان یکی از منابع حایز اهمیت در بخشی از این پایان‌نامه مورد توجه قرار گرفته است.

۲. حسینی، ابراهیم، (۱۳۸۹)، فلسفه تفاوت‌های زن و مرد با تاکید بر موضوع قصاص و دیه، مجموعه مقالات و همایش بررسی وضعیت حقوق زنان در نظام حقوقی ایران، بابلسر (دانشگاه مازندران)

نگارنده در این مقاله با استقرای در مقررات فقهی و حقوقی و با تکیه بر دو موضوع قصاص و دیه، به بررسی تفاوت احکام میان زن و مرد پرداخته است که از این حیث، در تکمیل و عنای بخشی از پلان تا حد زیادی منبع مذکور مؤثر واقع گردیده است.

۳. ساولانی، اسماعیل (۱۳۹۲)، تقریرات درس حقوق جزای عمومی، دانشگاه آزاد واحد تهران شمال، تهران.

تقریرات مذکور با توجه به نگاه تطبیقی موضوعات در قانون جدید و قدیم و با توجه به تغییر قانون مجازات اسلامی و عدم دسترسی به منبعی که به طور تطبیقی موضوعات حقوق جزا را بررسی نموده باشد و هم‌چنین با عنایت به اینکه بخش مهمی از این تقریرات با ساختار تحقیق اینجانب هم‌پوشانی نسبی داشته، مورد توجه در این نوشتار قرار گرفته است.

۴. شاهیده، فرهاد، (۱۳۹۳)، بزهدیده‌شناسی (نقش بزهدیده در ارتکاب جرم و تعیین کیفر)، چاپ نخست، انتشارات مجد، تهران.
- نگارنده در این پایان‌نامه به شیوه جامع و تفصیلی به بررسی نقش بزهدیده در ارتکاب و تعیین کیفر پرداخته و از آنجا که قسمت عمده این پایان‌نامه به بررسی نقش جنسیتی در تعیین کیفر توجه داشته است، از این حیث، تا حد قابل توجهی در جهت تکمیل مباحث این نوشتار کمک شایان نموده است.
۵. اسدی، مصطفی، (۱۳۸۷)، مبانی فقهی و حقوقی قتل زن در فراش، پایان‌نامه کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی دانشگاه آزاد واحد تهران شمال، تهران.
- با توجه به اینکه یکی از موارد مربوط به تعیین کیفر و تفاوت جنسیتی از دید قانون و فقه ناظر بر موضوع قتل در فراش است و هم‌چنین از آنجا که بخشی از ساختار تحقیق اینجانب به موضوع مذکور پرداخته و با عنایت به اینکه منبع مذکور به نحو تفصیلی و نسبتاً جامع اهمیت و چارچوب این موضوع را تبیین نموده، تا حد زیادی در راستای سیر منطقی این نوشتار کمک نموده است.
۶. امیرخانی، رضا (۱۳۷۹)، نقش جنسیت در نظام کیفری ایران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشگاه آزاد واحد علوم و تحقیقات، تهران.
- همچنان که از موضوع این منبع برمی‌آید، نگارنده در این منبع به طور تفصیل و جامع صورت‌های مختلف جرم‌انگاری و مجازات‌های ناشی از آن را با توجه به نوع جنسیت در نظام حقوقی ایران و نگاهی به فقه امامیه تبیین نموده که از این حیث، کمک قابل توجهی به مبانی ساختاری این نوشتار نموده است.
۷. قاسم پور، مرضیه، (۱۳۸۴)، حمایت کیفری از زنان در حقوق ایران (قانون مجازات اسلامی) و اسناد سازمان ملل متحد، پایان‌نامه کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، تهران.
- با توجه به این که موضوع این نوشتار در بخش قابل تأملی به نقش جنسیت در مجازات داشته و در این چارچوب، نگاهی به اسناد بین‌المللی نیز در این راستا داشته است، به میزان در خور توجهی، در تنمیم و تکمیل این اثر به ویژه در بعد اسناد بین‌المللی تحقیق نقش داشته است.

د- اهداف تحقيق

تحقيق موردنظر، هم از جهت نظری و هم از دیدگاه عملی، اهدافی را دنبال می‌کند(هدف کلی- کاربردی) که از جمله، می‌توان به طور خلاصه، به موارد ذیل اشاره نمود:

۱- هدف آرمانی:

توجه پژوهش‌گران و دست‌اندرکاران امر تألیف به راهکارهای ارایه شده در این پژوهش و کمک به ساختار نظری مباحث حقوق کیفری، در کنار جنبه کاربردی- عملی آن و ترغیب دیگر دانشجویان و محققین، نسبت به ادامه راهی که نگارنده در آن گام برداشته است.

۲- هدف کاربردی:

تبیین فلسفه تمایز میان زن و مرد در پیش‌بینی برخی احکام مجازاتی و نقد ایت تفوت‌ها و در نهایت، بررسی انکان یا عدم امکان اصلاح قواعد و مقررات موجود بر مبنای نیازهای روز. علاوه بر این، ارایه راهکاری مناسب نسبت به شرایط و قواعد مربوط به نقش زنان در عرصه مباحث حقوق کیفری، با توجه به رویکردهای کشورهای پیشرفته به موضوع یادشده و همچنین ایجاد بازخوردی مناسب در خصوص موضوع مذکور در آموزه‌های حقوقی ایران.

ه- سؤال‌های تحقيق

۱- آیا وضعیت موجود در خصوص حقوق کیفری زنان ایران قابل توجیه می‌باشند؟

۲- آیا در فقه شیعه، مبانی و دیدگاه‌های دیگری درباره زنان غیر از آنچه در قوانین ایران آمده وجود دارد؟

۳- آیا با فرض وجود دیدگاه‌های دیگر به ویژه با توجه به اسناد بین‌المللی، می‌توان از آنها در وضع قوانین استفاده کرد؟

و- فرضیه‌های تحقيق

۱- برخی از احکام حقوق کیفری ایران درباره زنان، با توجه به شرایط موجود و ظرفیت‌های فقه شیعه، غیر قابل توجیه می‌باشند.

۲- در فقه شیعه، مبانی و دیدگاه‌های دیگری درباره حقوق کیفری زنان _ غیر از آنچه در قوانین ایران آمده است- نیز وجود دارد.

۳- بامبنا قراردادن برخی مبانی شرعی و فتاوی، می توان حقوق کیفری زنان ایران را به اسناد بین المللی نزدیک تر کرد.

ز- روش انجام تحقیق

روش انجام تحقیق به شیوه استقرایی و رسیدن به مطلب از جزء به کل و گاه قیاسی است. ضمن آنکه در این پژوهش تلاش شده است تا از طریق تحقیق بنیادی و به صورت توصیفی و تحلیل مطالب، نتیجه گیری های لازم معمول گردد. در خصوص روش گردآوری مطالب تحقیق نیز باید گفت؛ در جمع آوری داده های تحقیق، با استفاده از روش کتابخانه ای، مفاهیم و اصطلاحات این موضوع، از طریق مطالعه مقاله ها و کتب متعدد داخلی و گاه خارجی، بررسی شده و همچنین با استفاده از موتورهای جستجوگر اینترنتی همچون گوگل، برای دریافت اطلاعات تکمیلی راجع به رویه قضایی خارجی در راستای بهبود و پوشش مطالب موجود در آموزه های حقوقی ایران، تلاش شده و پس از جمع آوری و تجزیه و تحلیل مطالب، نتیجه گیری های لازم به عمل آمده است. . علاوه بر این، در خصوص دستیابی به منابع، از کتاب های حوزه حقوق کیفری دانشکده حقوق دانشگاه تهران و شهید بهشتی، قم و ... نیز استفاده و طی صرف ساعات طولانی در کتابخانه های مذکور و انجام فیش برداری از مطالب مرتبط با این موضوع در کتاب ها، به گردآوری مطالب مورد نیاز برای انجام پژوهش، اهتمام ورزیده شده است.

سازمان تحقیق (ترسیم پلان)

این نوشتار از دو فصل اصلی تشکیل یافته است. در فصل نخست، جایگاه زنان به عنوان نقشی فعالانه و از سوی دیگر به مثابه مرتکب جرم در نظام حقوق کیفری با نظری در فقه بررسی شده و در ذیل آن، به مواردی نظیر سن مسئولیت کیفری زنان، قتل فرزند توسط مادر، سقط جنین و زنا با نابالغ پرداخته شده است. در فصل دوم نیز، نقش و جایگاه زنان در نظام حقوقی کیفری ایران به مثابه نقشی انفعالی و از سوی دیگر به مثابه بزه دیده جرم با اتکای به آرای فقهی به بحث کشیده شده و مواردی نظیر دیه و قصاص زن اعم از نفس و عضو و برخی جرایم خانوادگی نظیر ترک انفاق و انکار زوجیت بیان شده است.

فصل نخست – رویکرد حقوق کیفری به زن به مثابه مرتکب و عامل اثبات جرم

با استقرایی هرچند ناقص در میان مواد قانون مجازات اسلامی و رویکردی که قانون مذکور به لحاظ نوع جنسیت بزهکار یا بزه‌دیده (مرد یا زن بودن) در پیش‌گرفته، شاهد احکامی در ظاهر متفاوت هستیم که در این فصل، تلاش نگارنده بر آن است تا ضمن احصا و بررسی مهم‌ترین موارد آن، تا حدودی به تبیین این تفاوت پردازد.

در این قسمت، ضمن بیان مهم‌ترین تفاوت‌های پیش‌بینی شده از ناحیه قانونگذار، در خصوص ارتکاب جرم از سوی زنان نسبت به جرم واحد از ناحیه مردان، به بررسی و تشریح موضوع مذکور پرداخته می‌شود.

مبحث نخست - نقش سن و تعیین مسئولیت کیفری دختران

در این مبحث، ابتدا، به بررسی معیارها و ضوابط ناظر بر تعیین سن مسئولیت کیفری دختران پرداخته شده و سپس، آموزه‌های حقوق کیفری در این رابطه ذیل دو گفتار، به بوته نقد کشیده شده است.

گفتار نخست - مفهوم سن بلوغ در آموزه‌های حقوق کیفری و فقهی

حسب آنچه که در ماده ۴۹ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰ آمده است، «اطفال در صورت ارتکاب جرم، معاف از مسئولیت کیفری هستند و تربیت آنان با نظر دادگاه به‌عهده سرپرست اطفال و عندالاقضاء، کانون اصلاح و تربیت اطفال می‌باشد.» با توجه به ما نحن فیه، وفق قانون مزبور، اطفال، معاف از مجازات هستند، با این حال، در صورت ارتکاب جرم، زیر نظر کانون اصلاح و تربیت قرار خواهد گرفت. به منظور تبیین مفهوم «طفل» در نظام حقوقی ایران، می‌توان به تبصره ۱ ماده ۴۹ قانون مذکور استناد نمود. در حقیقت، وفق تبصره ماده مزبور، «منظور از طفل کسی است که به حد بلوغ شرعی نرسیده باشد.» از سوی دیگر، تبصره ۱ ماده ۲۱۹ قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور کیفری مصوب ۱۳۷۸ در این زمینه اشعار می‌دارد؛ «منظور از طفل کسی است که به حد بلوغ شرعی نرسیده باشد.» همچنین، در جهت تبیین سن بلوغ، می‌توان به تبصره ۱ ماده ۱۲۱۰ قانون مدنی استناد جست. در حقیقت، مطابق با تبصره ماده مزبور، «سن بلوغ در پسر ۱۵ سال تمام قمری و در دختر ۹ سال تمام قمری است.»